

JULIA WŁODARCZYK

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Nierówności dochodowe, pogoń za rentą i dyscyplina fiskalna – konceptualizacja powiązań

Income inequalities, rent seeking and fiscal discipline – conceptualization of linkages

Wprowadzenie

Introduction

Nierówności dochodowe występują w sytuacji, kiedy rozkład dochodów uzyskiwanych przez poszczególne jednostki lub grupy społeczne nie jest równomierny. Nierówności dochodowe mogą wynikać z indywidualnych różnic między ludźmi, zarówno ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych, niemniej jednak są one również kształtowane poprzez rozwiązania instytucjonalne, które mogą być nastawione na pogłębianie, niwelowanie lub utrwalanie istniejących dysproporcji¹. Generalnie, im większe nierówności, tym więcej osób uzyskuje dochody poniżej przeciętnych, z czego część – poniżej umownej granicy ubóstwa. Skutkuje to nie tylko nadmiernym zadłużaniem się gospodarstw domowych, ale i zwiększoną presją na redystrybucję, zagrażającą utrzymaniu dyscypliny fiskalnej.

Pogłębianie się nierówności dochodowych ma więc istotne znaczenie nie tylko dla dobrobytu jednostki i społeczeństwa, spójności społecznej, ale i skuteczności polityki państwa, m.in. fiskalnej. W tym kontekście szczególnie interesujące stają się takie kwestie, jak np.: mechanizm powstawania nierówności dochodowych, związek między heterogenicznością podmiotów gospodarczych (rozpatrywaną głównie przez pryzmat nierówności dochodowych, ale także oczekiwań względem państwa) a stopniem nasilenia presji na zwiększanie wydatków budżetowych, możliwość dopasowania kształtu systemu podatkowego do istniejących nierówności, czy wreszcie możliwość nasilenia się zachowań noszących znamiona pogoni za rentą na skutek postępującego rozwarstwienia dochodowego.

¹ Por.: J. Włodarczyk, *Nierówności społeczne w ujęciu termodynamicznym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne*, Zeszyt 14, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, s. 340.

Celem niniejszego opracowania jest przede wszystkim próba konceptualizacji powiązań pomiędzy nierównościami dochodowymi a dyscypliną fiskalną. Skoncentrowano się na dwóch kanałach oddziaływań, a mianowicie na wzroście gospodarczym oraz zjawisku pogoni za rentą, a w oparciu o przeprowadzone rozważania zaproponowano nowe ramy analizy nierówności dochodowych i ich konsekwencji fiskalnych. W opracowaniu pominięto problematykę pomiaru nierówności².

Powiązania między nierównościami dochodowymi a dyscypliną fiskalną – perspektywa wzrostu gospodarczego
Linkages between income inequalities and fiscal discipline – perspective of economic growth

Nierówności dochodowe zwiększają efektywność ekonomiczną (koncentracja dochodów i bogactwa przynajmniej teoretycznie pozwala na osiągnięcie większego potencjału indukowania procesów gospodarczych niż rozproszone dochody czy majątki), ale jednocześnie istotnie determinują sytuację najuboższych i wysokość społecznego kosztu biedy i ubóstwa, które są nie do uniknięcia w rozwarstwionych społeczeństwach³. W związku z tym wydaje się, iż nie można analizować rozłącznie takich zagadnień, jak podział dochodu, równowaga budżetowa oraz wzrost gospodarczy.

W literaturze przedmiotu nie ma zgody co do siły i kierunku zależności między nierównościami dochodowymi a wzrostem gospodarczym, nie wspominając o uwzględnieniu problematyki dyscypliny fiskalnej. Tradycyjnie uważano, iż wzrost nierówności dochodowych ma pozytywny wpływ na dynamikę wzrostu gospodarczego dzięki zwiększonej akumulacji kapitału, będącej rezultatem narastających oszczędności najbogatszych podmiotów (rysunek 1a). Współcześnie podważa się automatyzm tego mechanizmu, a także docenia się wagę dyscypliny fiskalnej, rzutującej na charakter zależności między nierównościami dochodowymi a wzrostem gospodarczym (rysunek 1b).

Co istotne, ujęcia współczesne są silnie zakorzenione w koncepcjach keynesowskich, zgodnie z którymi podatki bezpośrednie w znaczącym stopniu przy-

² Niektóre kontrowersje związane z wykorzystaniem wskaźnika Giniego, a także możliwości opisywania nierówności dochodowych parametrami rozkładów Pareto i Boltzmanna-Gibbsa zostały szerzej omówione w pracy: J. Włodarczyk: *Nierówności dochodowe w Polsce według rozkładów Pareto i Boltzmanna-Gibbsa*, [w:] *Problemy gospodarki rynkowej. Polska i świat. Studia Ekonomiczne*, Nr 130, red. U. Zagóra-Jonszta, Wyd. UE Katowice 2013, s. 76-87. O znaczeniu badań nad rozkładami świadczy fakt, iż w pewnych warunkach (np. prowadzących do powstania rozkładu Boltzmanna-Gibbsa wskutek spontanicznych interakcji dużej liczby podmiotów gospodarczych) wprowadzenie metod redystrybucji modyfikujących rozkład dochodów poprzez podatki i świadczenia może oznaczać, iż działania te będą nieefektywne i często źle ukierunkowane (por. G. Willis: *Relieving Poverty by Modifying Income and Wealth Distributions*, [in:] *Econophysics of Wealth Distribution*, ed. A. Chatterjee, S. Yarlagadda, B.K. Chakrabarti, Springer Verlag, Milan – Berlin – Heidelberg – New York 2005, p. 170-171).

³ J. Włodarczyk: *Nierówności społeczne...*, op. cit., s. 347.

czynią się do redukcji nierówności dochodowych, ale tylko do pewnego poziomu. Możliwości dalszej redukcji nierówności są ograniczone przez obawy przed nasileniem się oszustw podatkowych, niechęć do podejmowania ryzyka (w tym pogoń za rentą) oraz zmniejszenie tempa wzrostu kapitału pochodzącego z oszczędności najbogatszych.

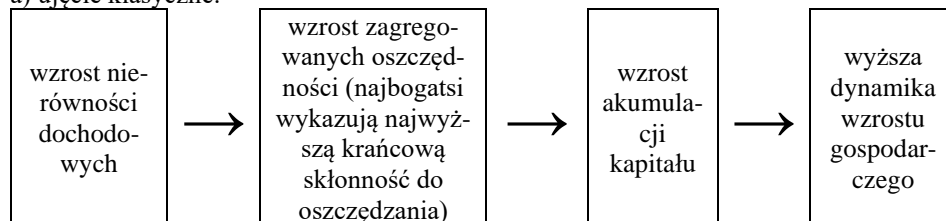
Keynes uważał, że wysokie opodatkowanie bogatych zmniejsza obciążenia biednych, zwiększa skłonność do konsumpcji w gospodarce, a przez to wymusza inwestycje. Innymi słowy, wzrost bogactwa nie zależy od oszczędności dokonywanych przez najbogatszych, ale jest właśnie przez nie hamowany, co stanowi istotny argument przemawiający za redukcją nierówności. Poza tym, jego zdaniem powinno się obniżyć stopy procentowe, żeby zniechęcić podmioty do oszczędzania, a zachęcić do inwestycji.

Ujęcie kompromisowe (rysunek 1c) uwzględnia dwoisty charakter relacji między nierównościami a wzrostem gospodarczym.

Rysunek 1. Wybrane kanały oddziaływania nierówności dochodowych na wzrost gospodarczy.

Figure 1. Selected channels of influence of income inequalities on economic growth.

a) ujęcie klasyczne:

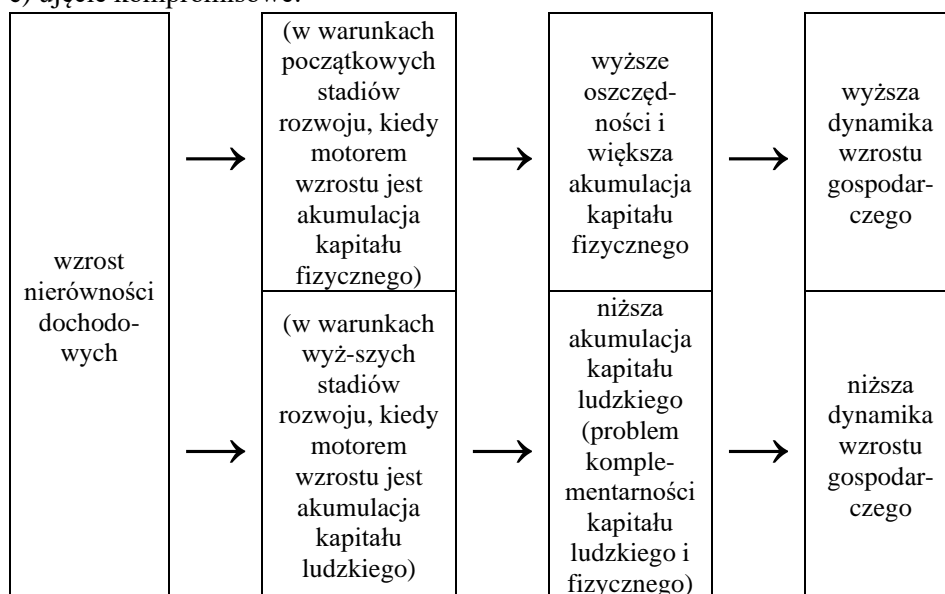
b) ujęcia współczesne:

⁴ J.M. Keynes: *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*. PWN, Warszawa 2003, s. 340.

⁵ *Ibidem*, s. 341-342.

c) ujęcie kompromisowe:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: E. Thorbecke, C. Charumilind: *Economic inequality and its socioeconomic impact*, World Development, Vol. 30, No. 9, 2002, p. 1481.

Nierówności dochodowe mogą nie tylko spowolnić wzrost gospodarczy, ale także osłabić wpływ, jaki wzrost gospodarczy wywiera na równowagę budżetową, a w konsekwencji doprowadzić do akumulacji długu. Z teoretycznego punktu widzenia, tendencja objawiająca się utrzymywaniem się deficytów budżetowych i narastającym długiem publicznym bywa najczęściej wyjaśniana poprzez⁶:

- model iluzji fiskalnej - zakładający, że wyborcy nie rozumieją faktu, iż deficyty będą musiały zostać sfinansowane poprzez podnoszenie podatków lub ograniczanie wydatków budżetowych w przyszłości,
- model rozproszonych interesów - wiążący nadmierne wydatkowanie środków publicznych z problemem wspólnych zasobów (poszczególne grupy interesów konkurujące o środki budżetowe nie internalizują kosztów ponoszonych przez całe społeczeństwo, co prowadzi do deficytów).

Należy jednak uczynić zastrzeżenie, iż powyższe modele nie wyjaśniają faktu, iż zmniejszenie nierówności dochodowych może przyczynić się do osłabienia presji politycznych, czyniąc tym samym dyscyplinę fiskalną łatwiejszą do

⁶ M. Larch: *Fiscal performance and income inequality: Are unequal societies more deficit-prone? Some cross-country evidence*, European Economy. Economic Papers, No. 414, 2010, p. 21-22.

utrzymania, podczas gdy znaczące nierówności implikują popyt na obniżanie podatków oraz zwiększanie wydatków⁷.

Wydaje się, iż jednym ze wskaźników przybliżających presję wywieraną na system fiskalny może być wielkość indywidualnych oszczędności, której rozproszenie jest skutkiem nierówności dochodowych:

- podmioty zadłużone traktują system fiskalny jako instrument redukcji nierówności dochodowych i oczekują transferów na swoją korzyść⁸,
- podmioty posiadające oszczędności mogą postrzegać system fiskalny jako instrument powiększania swoich oszczędności (np. poprzez zakup obligacji rządowych⁹); przy czym:
 - a) większość podmiotów nie będzie w stanie wywierać presji na decyzje rządu, kształtowanie przepisów prawa czy zachowania innych podmiotów, ponieważ ich dochody i oszczędności są relatywnie niewielkie,
 - b) część podmiotów będzie charakteryzować się znaczącymi dochodami i oszczędnościami, stanowiącymi istotne źródło siły ekonomicznej i pozwalającymi na pomnażanie uzyskiwanych dochodów czy posiadanych oszczędności dzięki istnieniu państwa i systemu fiskalnego.

W zasadzie każda z wyżej wymienionych grup podmiotów (podobnie jak decydenci odpowiedzialni za prowadzenie polityki fiskalnej) jest zainteresowana wzrostem gospodarczym, ponieważ oznacza wzrost sumy dochodów do podziału. Wzrost gospodarczy prowadzi więc do złagodzenia konfliktów związanych z problemem podziałem, o ile tylko rzeczywiście pozwala na poprawę sytuacji wszystkich podmiotów.

W rzeczywistości sytuację komplikuje możliwość pogłębiania się nierówności dochodowych na skutek wzrostu gospodarczego. Praktycznie każdy wzrost nierówności dochodowych doprowadza do wzrostu liczby najbiedniejszych czy zadłużonych podmiotów, co może skutkować nie tylko zwiększeniem ich niezadowolenia, ale także siły politycznej i zdolności do wymuszenia wydatków ukierunkowanych na redystrybucję. Jednocześnie, wzrost nierówności dochodowych zwiększa dochody, oszczędności i siłę ekonomiczną najbogatszych podmiotów, które mogą skierować swoje zasoby na działalność noszącą znamiona pogoni za rentą, np. lobbowanie na rzecz obniżenia podatków,

⁷ Ibidem, p. 22-24.

⁸ Zadłużenie może wynikać z faktu, iż wydatki konsumpcyjne nie reagują doskonale elastycznie na wzrost nierówności dochodowych. Powodem jest nie tylko potrzeba zaspokojenia potrzeb podstawowych, ale także dostosowanie od pewnych ustalonych poziomów konsumpcji, nie wyłączając konsumpcji ostentacyjnej. Jednostki porównują się często z podmiotami o wysokich dochodach, dlatego w społeczeństwach pozbawionych ostrych granic klasowych standardy konsumpcji mogą być wyznaczone przez zachowania najbogatszych podmiotów. Ostatecznie, rozkład wydatków konsumpcyjnych jest zazwyczaj dużo bardziej płaski niż rozkład dochodów, a to oznacza, iż wiele podmiotów będzie zadłużonych (por. także T. Veblen: *Teoria klasy próżniaczej*, Wyd. MUZA, Warszawa 2008, s. 88-90).

⁹ Emisja obligacji w celu sfinansowania deficytu wiąże się z tzw. efektem wypierania inwestycji prywatnych, ponieważ jeżeli najbogatsi mogą czerpać pewne korzyści dzięki rządowym papierom wartościowym, część z nich nie będzie zmotywowana do podjęcia ryzyka i zaangażowania kapitału w inne przedsięwzięcia (bardziej produktywnie, ale obarczone niepewnością).

a zwłaszcza likwidacji najwyższych progów podatkowych. Oba wymienione procesy niewątpliwie zagrażają utrzymaniu dyscypliny fiskalnej.

Generalnie, znaczące rozmiary deficytów budżetowych wymuszają przeprowadzenie reform fiskalnych (polegających na ograniczeniu wydatków lub podniesieniu podatków), aczkolwiek poszczególne grupy społeczne będą próbowały się tym reformom opierać, skutkiem czego może wystąpić narastanie nierówności dochodowych oraz pogłębienie deficytów budżetowych.

Wzrost gospodarczy często postrzegany jest jako jedyne rozwiązanie problemów finansów publicznych w sytuacji, kiedy nie przeprowadza się odpowiednich reform. Jak już wspomniano, w tym kontekście duże znaczenie ma charakter relacji między nierównościami dochodowymi a wzrostem gospodarczym, bowiem zwiększenie nierówności może doprowadzić do przyspieszenia albo do spowolnienia dynamiki wzrostu gospodarczego, a w konsekwencji – do zmiany warunków prowadzenia polityki fiskalnej.

Nierówności dochodowe, dyscyplina fiskalna a zjawisko pogoni za rentą

Income inequalities, fiscal discipline and rent-seeking activity

Położenie akcentu na wzajemne relacje między nierównościami dochodowymi a dyscypliną fiskalną skłania do analizy nie tylko problematyki wzrostu gospodarczego, ale także zachowań nieproduktywnych, np. pogoni za rentą, stanowiącej specyficzną formę redystrybucji.

W ekonomii głównego nurtu nacisk kładzie się przede wszystkim na zachowania ukierunkowane na zysk, a rentę traktuje się jako zwykły transfer, nie wywierający żadnego wpływu na gospodarkę. Tymczasem teoria pogoni za rentą może stanowić użyteczny punkt wyjścia w analizie podziału dochodu i redystrybucji¹⁰.

Przykładowo, nawet gdyby rządy były w stanie wyegzekwować redystrybucję dochodów od bogatych do biednych, to realizacja takiego zadania byłaby utrudniona przez zjawiska związane z ryzykiem moralnym i pogonią za rentą. Każdy podmiot starałby się udowodnić, że jego dochody są niższe niż w rzeczywistości (bogaci po to, aby uniknąć utraty części dochodów, natomiast biedni po to, by otrzymać więcej transferów).

Celowe wprowadzanie w błąd administracji publicznej dotyczy nie tylko zachowań pojedynczych jednostek, ale także całych grup nacisku¹¹. Mimo to mechanizmy formowania się grup interesu skutecznie realizujących swoje zamierzenia nie są wystarczająco dobrze rozpoznane. Sukces tych grup jest zazwyczaj

¹⁰ D.G. Hartle: *The theory of "rent-seeking": some reflections*, Canadian Journal of Economics, Vol. 16, No. 4, 1983, p. 540.

¹¹ G. Tullock: *The costs of rent seeking: A metaphysical problem*, Public Choice, Vol. 57, 1988, p. 23.

uzależniony od umiejętności rozwiązania problemu gapowicza (*free rider problem*) oraz od zdolności do zorganizowania grupy niskim kosztem – koszt organizacji nie może przekroczyć wartości świadczenia, do zapewnienia którego grupa dąży przez odpowiednią legislację. Jednocześnie, podmioty niezorganizowane lub słabiej zorganizowane nie podejmują działań mających na celu uchronienie ich przed utratą części dochodów, ponieważ koszt tych działań może przewyższać wartość ewentualnej straty. A zatem prawo (podobnie jak wiele innych instytucji) faworyzuje dobrze zorganizowane i skoncentrowane grupy kosztem podmiotów rozproszonych, które podlegają wspólnemu opodatkowaniu, żeby sfinansować ustanowione transfery¹².

Warto się również przyjrzeć percepcji samego państwa, traktowanego często jako podmiot maksymalizujący dobrobyt społeczny albo podmiot maksymalizujący przychody fiskalne. Literatura poświęcona zagadnieniom pogoni za rentą zakłada, że państwo nagradza najbardziej przedsiębiorcze grupy interesu sztucznie stworzonymi transferami¹³. W rzeczywistości większość zmian w polityce rządowej jest rezultatem pogoni za rentą, ponieważ wszelkie decyzje mające na celu korektę niedoskonałości rynkowych (w sytuacji, gdy koszt ich eliminacji przekracza potencjalne korzyści) mają właśnie charakter bezproduktywny¹⁴. Niektóre kalkulacje wskazują na ogromne koszty pogoni za rentą, porównywalne z wielkością dochodu narodowego¹⁵.

Wydaje się, że skłonność do stania się podmiotem poszukującym renty jest uzależniona od indywidualnego bogactwa i słabości praw własności. Ogólnie, motywacja do podjęcia działań o charakterze pogoni za rentą jest silniejsza w przypadku podmiotów zamożniejszych, którzy chcą ochronić swoje źródła dochodu od przejścia czy wywłaszczenia, zwłaszcza wtedy, gdy przestrzeganie prawa własności jest niepewne¹⁶. Innymi słowy, im większe początkowe dochody (lub bogactwo), tym bardziej atrakcyjna staje się pogoń za rentą w porównaniu z działalnością produkcyjną¹⁷. Ta obserwacja jest istotna nie

¹² R.D. Tollison: *Rent seeking*, [in:] *Perspectives on Public Choice*, ed. D. Mueller, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, p. 520-522.

¹³ M. Sato: *Tax competition, rent-seeking and fiscal decentralization*, *European Economic Review*, Vol. 47, 2003, p. 20.

¹⁴ D.G. Hartle: *Op. cit.*, p. 542.

¹⁵ Przykładowo, zakładając, że wydatki rządowe są korzystne dla wybranych podmiotów gospodarczych (czyli strata społeczna jest w tym przypadku równa wydatkom rządowym: $W(g) = G = T + D$, gdzie G – wydatki rządowe, T – wpływy podatkowe, a D – deficyt sektora publicznego), a podatnicy ponoszą wydatki równe wartości luk i zwolnień podatkowych, żeby je otrzymać (czyli strata społeczna z tytułu unikania podatków jest równa: $W(t) = Y - T$, ponieważ jakkolwiek nieopodatkowany dochód jest marnotrawiony), to całkowity koszt makroekonomiczny pogoni za rentą jest równy sumie dochodu narodowego i deficytu sektora publicznego: $W = W(g) + W(t) = T + D + Y - T = Y + D$. Jeżeli budżet jest zrównoważony, pogoń za rentą pochłania cały bieżący dochód, natomiast w sytuacji wystąpienia deficytu sektora publicznego, koszty są zdecydowanie większe (szerzej: W.R. Dougan: *The cost of rent seeking: Is GNP negative?* *Journal of Political Economy*, Vol. 99, No. 3, 1991, p. 661-662).

¹⁶ S. Chakraborty, E. Dabla-Norris: *Rent seeking*, *IMF Staff Papers*, Vol. 53, No. 1, 2006, p. 29.

¹⁷ *Ibidem*, p. 39.

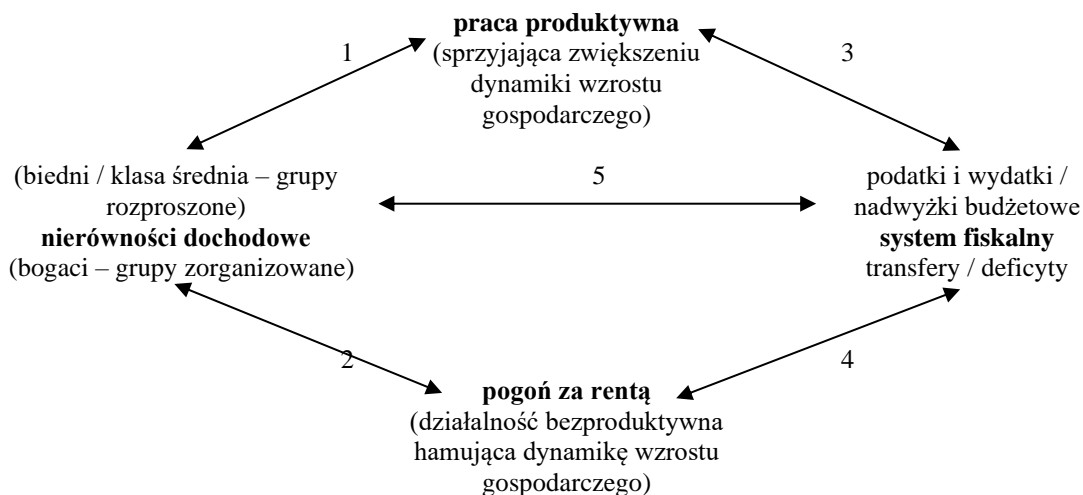
tylko ze względu na to, że wskazuje na źródło konfliktów społecznych, ale także z powodu wpływu pogoni za rentą na wyniki gospodarcze w skali makroekonomicznej oraz utrzymanie dyscypliny fiskalnej.

Niewątpliwie istnieje silna zależność między działalnością polegającą na pogoni za rentą a nierównościami dochodowymi: nierówności dochodowe przekładają się na pogon za rentą (w celu zabezpieczenia własności lub zwiększenia dochodów czy bogactwa) i odwrotnie – pogon za rentą zwiększa nierówności dochodowe i prowadzi do kondensacji bogactwa i polaryzacji społeczeństwa. To sprzężenie może rzutować na koszt rozwiązywania problemu podziału dochodu i redystrybucji, jak również na wewnętrzną dynamikę procesów w układzie: nierówności dochodowe – pogon za rentą – dyscyplina fiskalna.

Nierówności dochodowe a dyscyplina fiskalna – próba syntezy ***Income inequalities and fiscal discipline – an attempt towards a synthesis***

Przeprowadzone rozważania pozwalają na zaproponowanie nowych ram analizy nierówności dochodowych i ich konsekwencji fiskalnych (włączając w to istotne sprzężenia zwrotne między nierównościami dochodowymi, równowagą budżetową oraz charakterem działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze). Powiązania te zostały przedstawione na rysunku 2.

Rysunek 2. Relacje między nierównościami dochodowymi a systemem fiskalnym.
Figure 2. Linkages between income inequalities and fiscal system.

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z zależnościami zaprezentowanymi na rysunku 2, nierówności dochodowe przynajmniej po części determinują wybór dokonywany przez pod-

mioty gospodarcze między działalnością produktywną i bezproduktywną (np. pogoń za rentą). I odwrotnie, oba rodzaje działalności kształtują rozkłady dochodów, uzależnionych od produktywności jednostek oraz wpływów grup interesów (strzałki 1 i 2). Podmioty zamożniejsze częściej angażują się w działalność noszącą znamiona pogoni za rentą, ponieważ pozwala im ona na powiększenie otrzymywanych dochodów i pomnożenie posiadanego bogactwa.

Praca produktywna, jako praca samofinansująca się i zapewniająca wpływy podatkowe, przyczynia się zarówno do wzrostu gospodarczego, jak i łatwiejszego utrzymywania dyscypliny fiskalnej. Odwrotnie, polityka fiskalna może doprowadzić do zwiększenia wzrostu sektora produktywnego poprzez odpowiedni system bodźców (strzałka 3). Z drugiej strony, pogoń za rentą osłabia wzrost gospodarczy (choćby z powodu zmniejszenia motywacji do inwestowania) i zagraża utrzymaniu dyscypliny fiskalnej, ponieważ przejawia się m.in. presją na obniżanie podatków i nagradzania podmiotów podejmujących zachowania tego typu kosztownymi społecznie transferami. Odwrotna zależność oznacza, iż prowadzenie polityki fiskalnej także może być uzależnione od pogoni za rentą (np. kwestia finansowania deficytów na koszt określonej grupy podmiotów) albo może skutkować zmianami systemu prawnego, sprawiającymi, że pogoń za rentą będzie mniej opłacalna, np. w związku z decentralizacją (strzałka 4).

Ostatecznie, nierówności dochodowe mogą uniemożliwić osiągnięcie zrównoważonego budżetu (zwłaszcza w związku z funkcją redystrybucyjną) i odwrotnie, polityka fiskalna może redukować lub potęgować problem nierówności dochodowych (strzałka 5). Wydaje się przy tym istotne, aby nie koncentrować się wyłącznie na bezpośrednich (w pewnym sensie zagregowanych) relacjach (strzałka 5), ale także na całościowej analizie sieci powiązań pośrednich między zjawiskami (obejmującej m.in. strzałki 1-4).

Uwagi końcowe ***Concluding remarks***

W niniejszym opracowaniu omówiono wybrane powiązania między nierównościami dochodowymi a równowagą budżetową. Przeprowadzone badania pozwalają na stwierdzenie, iż polityka fiskalna powinna uwzględniać rozwarstwienie majątkowo-dochodowe społeczeństwa (w tym odmienną specyfikę funkcjonowania grupy podmiotów o dochodach najwyższych i pozostałej części społeczeństwa), a także różnice w motywacji do podejmowania produktywnych prac lub pogoni za rentą, które mogą być uzależnione m.in. od stopnia nasilenia nierówności dochodowych. Niewątpliwie, znaczenie tematyki nierówności dochodowych wiąże się również z publiczną dyskusją nad kształtem systemu emerytalnego w niektórych krajach. Aktualność problematyki dotyczy również współczesnych kryzysów oraz pytań o rolę państwa w gospodarce.

Generalnie, narastające nierówności dochodowe w wielu krajach skłaniają do analizy regulacji fiskalnych, zwłaszcza tam, gdzie z różnych przyczyn ciężar opodatkowania ponoszony przez grupy o najwyższych dochodach istotnie zmalał. Wydaje się jednak, że rozwiązania fiskalne, zmierzające do redukcji nadmiernych nierówności dochodowych, opierające się tylko na podatkach i wydatkach nie będą ani efektywne, ani finansowo zbilansowane.

O kształcie systemu podatkowego powinny decydować nie tylko wartości parametrów opisujących rozkłady dochodów, ale także polityka prowadzona w obszarach innych niż polityka fiskalna i monetarna. Warto podkreślić, że koncentracja środków pieniężnych poprzez system podatkowy jest kosztowna i nie powinna być nadmierna, gdyż wysoce skoncentrowany pieniąż łatwo ulega rozproszeniu (jest marnotrawiony) i wymusza dalsze jego emisje, prowadząc tym samym do zwiększenia presji inflacyjnej w gospodarce¹⁸.

Literatura

Bibliography

- Chakraborty S., Dabla-Norris E., *Rent seeking*, IMF Staff Papers, Vol. 53, No. 1, 2006.
- Hartle D.G., *The theory of "rent-seeking": some reflections*, Canadian Journal of Economics, Vol. 16, No. 4, 1983.
- Keynes J.M., *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*. PWN, Warszawa 2003.
- Larch M., *Fiscal performance and income inequality: Are unequal societies more deficit-prone? Some cross-country evidence*, European Economy. Economic Papers, No. 414, 2010.
- Sato M., *Tax competition, rent-seeking and fiscal decentralization*, European Economic Review, Vol. 47, 2003.
- Thorbecke E., Charumilind C., *Economics Inequality and Its Socioeconomic Impact*, World Development, Vol. 30, No. 9, 2002.
- Tollison R.D., *Rent Seeking* [in:] *Perspectives on Public Choice*, ed. D. Mueller, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Tullock G., *The costs of rent seeking: A metaphysical problem*, Public Choice, Vol. 57, 1988.
- Veblen T., *Teoria klasy próżniaczej*, Wyd. MUZA, Warszawa 2008.
- Dougan W.R., *The Cost of Rent Seeking: Is GNP negative?* *Journal of Political Economy*, Vol. 99, No. 3, 1991.
- Willis G., *Relieving Poverty by Modifying Income and Wealth Distributions*, [in:] *Econophysics of Wealth Distribution*, ed. A. Chatterjee, S. Yarlagadda, B. K. Chakrabarti, Springer Verlag, Milan–Berlin–Heidelberg–New York 2005.
- Włodarczyk J., *Koncentracja i rozpraszanie pieniądza w systemie fiskalnym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności*

¹⁸ Szerzej: J. Włodarczyk, *Koncentracja i rozpraszanie pieniądza w systemie fiskalnym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Modernizacja dla spójności społeczno-ekonomicznej*. Zeszyt 19, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 67-77.

społeczno-ekonomicznej. Zeszyt 19, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011.

Włodarczyk J., *Nierówności dochodowe w Polsce według rozkładów Pareto i Boltzmann-Gibbsa*, [w:] *Problemy gospodarki rynkowej*. Polska i świat. Studia Ekonomiczne, Nr 130, red. U. Zagóra-Jonszta, UE Katowice 2013.

Włodarczyk J., *Nierówności społeczne w ujęciu termodynamicznym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne*, Zeszyt 14, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009.

Nierówności dochodowe, pogoń za rentą i dyscyplina fiskalna – konceptualizacja powiązań

Streszczenie

W opracowaniu dokonano próby konceptualizacji powiązań pomiędzy nierównościami dochodowymi a dyscypliną fiskalną. Skoncentrowano się na dwóch kanałach oddziaływań, a mianowicie na wzroście gospodarczym oraz zjawisku pogoni za rentą, a w oparciu o przeprowadzone rozważania zaproponowano nowe ramy analizy nierówności dochodowych i ich konsekwencji fiskalnych.

Stwierdzono, iż zwiększenie nierówności dochodowych może doprowadzić do przyspieszenia albo do spowolnienia dynamiki wzrostu gospodarczego, a w konsekwencji – do zmiany warunków prowadzenia polityki fiskalnej. Nierówności dochodowe implikują również nasilenie się zjawisk noszących znamiona pogoni za rentą, która osłabia wzrost gospodarczy (choćby z powodu zmniejszenia motywacji do inwestowania) i zagraża utrzymaniu dyscypliny fiskalnej.

Income inequalities, rent seeking and fiscal discipline – conceptualization of linkages

Summary

The aim of the paper was to conceptualize some linkages between income inequalities and fiscal discipline. The focus was on two channels, namely economic growth and rent seeking which allowed to propose a new framework of analysis of income inequalities and their fiscal consequences.

It has been established that increasing income inequalities may lead to acceleration or deceleration of economic growth thus modifying the conditions in which fiscal policy is conducted. Income inequalities also imply higher intensity of rent-seeking activities, which impair both economic growth (e.g. due to reduced motivation to invest) and fiscal discipline.